

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาเรื่อง ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและสาธารณสุขของชุมชนผู้อพยพบ้านรวมมิตร จังหวัดเชียงราย เป็นการศึกษาเชิงพรรณนา มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบถึงสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมและสาธารณสุขและผลกระทบที่เกิดจากผู้อพยพ โดยผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาภาคสนาม ซึ่งเป็นการศึกษาข้อมูลโดยตรงจากพื้นที่ศึกษา กำหนดขั้นตอนดำเนินการดังต่อไปนี้

3.1 การกำหนดแหล่งข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลหลักในขั้นตอน การเก็บข้อมูลดังนี้

1) ผู้อาวุโสในชุมชน เป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญในการศึกษาถึงสภาพการณ์ในอดีตของชุมชน โดยเริ่มตั้งแต่ประวัติความเป็นมาของชุมชน สภาพของชุมชนเมื่อครั้งเริ่มก่อตั้ง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตั้งแต่อดีตจนมาถึงสภาพการณ์ในปัจจุบันนี้

2) ผู้นำอย่างเป็นทางการ ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาว ซึ่งบุคคลเหล่านี้มีความสำคัญต่อการศึกษาถึงระบบความคิดและการจัดการองค์การภายในชุมชน รวมไปถึงการกระทำต่าง ๆ ที่จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทางบวกและทางลบ

3) ผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ ในชุมชน ได้แก่ เกษตรกร เจ้าของร้านขายอาหารและเครื่องดื่ม เจ้าของร้านขายของชำ ความช่าง และเจ้าของบริษัททัวร์ป่า เพื่อศึกษาถึงทัศนคติของชาวบ้านที่ยังคงประกอบอาชีพดั้งเดิมคือการทำเกษตร หรือเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่นที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว รวมถึงศึกษาถึงผลกระทบที่เกิดจากกิจกรรมในอาชีพของแต่ละคนที่จะมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในชุมชนได้ด้วย

4) เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ได้แก่ เจ้าหน้าที่หน่วยปฏิบัติการพิเศษ (นปพ.) บ้านรวมมิตร และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำสถานีอนามัยบ้านรวมมิตร ซึ่งหน่วยงานทั้งสองมีสำนักงานตั้งอยู่ในพื้นที่บ้านรวมมิตร นอกจากนั้นยังมีเจ้าหน้าที่ของกรมป่าไม้ เจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรตำบลแม่ยาว และเจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ ซึ่งรับผิดชอบในงานพัฒนาและดูแลความเรียบร้อยในพื้นที่บ้านรวมมิตร

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ผู้ศึกษาใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยการกำหนดคำถามเกี่ยวกับประเด็นที่ต้องการศึกษาไว้ล่วงหน้า ซึ่งลักษณะคำถามจะเป็นคำถามปลายเปิด ที่จะเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลหลักสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรี และสัมภาษณ์ในรายละเอียดเกี่ยวกับข้อมูลที่นำเสนอ โดยกำหนดประเด็นหลักในการสัมภาษณ์ไว้ 3 ประเด็นด้วยกันคือ

3.2.1 เป็นข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ศึกษา ได้แก่ ที่ตั้งหมู่บ้าน ประวัติหมู่บ้าน สภาพภูมิศาสตร์ อาณาเขตติดต่อ ลักษณะทางประชากร ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม และลักษณะการเมืองการปกครอง

3.2.2 เป็นผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมของชุมชนบ้านรวมมิตร ในประเด็นนี้ผู้ศึกษาได้สอบถามถึงสภาพของชุมชนในอดีต นำมาเปรียบเทียบกับสภาพของชุมชนในปัจจุบัน ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลหลักจะได้มีโอกาสย้อนกลับไปในอดีต และนำมาเปรียบเทียบกับปัจจุบัน เพื่อจะแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และสามารถบ่งชี้ถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของชุมชนบ้านรวมมิตรได้ด้วย โดยแบ่งประเด็นที่จะศึกษาออกเป็น

1) ปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติ โดยการศึกษาถึงการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่า การใช้ประโยชน์พื้นที่อยู่อาศัย การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรดินและน้ำ และจำนวนสัตว์ป่าที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งศึกษาถึงแนวทางของชุมชนต่อการจัดการเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ที่ชุมชนมีการกำหนดกฎ ระเบียบ และวิธีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อป้องกันผลกระทบที่จะพึงเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมของชุมชน

2) ปัญหาด้านสังคมและวัฒนธรรม โดยมีประเด็นที่จะศึกษา คือ ปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อสังคมภายนอกได้ด้วย เช่น การก่ออาชญากรรมและปัญหาสุขภาพจิตในชุมชนที่ส่งผลให้คนในชุมชนเกิดความรู้สึกไม่ปลอดภัยในชีวิต ลักษณะความสัมพันธ์ของชุมชนกับภายนอก สิทธิในการรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานราชการ และการประกอบอาชีพ รวมถึงลักษณะทางวัฒนธรรมที่อาจจะมีการแพร่กระจายไปสู่ชุมชนเมืองหรือชุมชนใกล้เคียง หรืออาจเกิดการขัดแย้งของวัฒนธรรมที่เข้ากันไม่ได้ระหว่างชุมชนเมืองหรือชุมชนใกล้เคียงกับชุมชนบ้านรวมมิตร

3) ปัญหาด้านกฎหมาย มีประเด็นที่จะศึกษา คือ สถานการณ์การลักลอบเข้ามาอย่างผิดกฎหมายของผู้อพยพ ซึ่งเมื่อลักลอบเข้ามาแล้วส่วนหนึ่งได้เข้าไปทำงานในเมือง และได้ก่อให้เกิดปัญหาใด ๆ ตามมาบ้างจากแรงงานที่ผิดกฎหมาย รวมถึงค่าใช้จ่ายที่รัฐจะต้องรับภาระจากการให้ความช่วยเหลือแรงงานเหล่านี้ นอกจากนี้ยังรวมถึงสภาพการณ์ของการกระทำผิดกฎหมายของผู้อพยพ เช่น ปัญหาสุขภาพจิต ปัญหาการลักลอบตัดไม้ เป็นต้น

3.2.3 เป็นผลกระทบทางสาธารณสุข ในประเด็นนี้ผู้ศึกษาได้ศึกษาถึงสภาพความเจ็บป่วยและโรคติดต่อที่เกิดขึ้นในชุมชน ที่อาจจะแพร่กระจายไปสู่นักท่องเที่ยวหรือชุมชนใกล้เคียงได้ โดยการศึกษาถึงสภาพความเจ็บป่วยตั้งแต่เริ่มแรกที่อยู่พวยมาจากประเทศพม่าและมาอาศัยอยู่ในพื้นที่แห่งนี้จนถึงปัจจุบัน และศึกษาถึงสาเหตุของการเกิดโรคติดต่อว่าผู้พวยเป็นพาหะนำโรคมารหรือไม่ หรือคิดมาจากคนไทยเมื่อครั้งเข้าไปทำงานในเมือง และภาวะของการแพร่กระจายของโรคมียากน้อยเพียงใด รวมถึงค่าใช้จ่ายของรัฐที่จะต้องสูญเสียไปจากการดำเนินการในเรื่องสาธารณสุขให้กับชุมชนผู้พวยบ้านรวมมิตร

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นผู้ศึกษาได้เริ่มจากการสร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชนก่อน พร้อมทั้งมีการชี้แจงวัตถุประสงค์ของการศึกษาในครั้งนี้ให้คนในชุมชนได้ทราบและเข้าใจเพื่อจะได้นำไปสู่ความร่วมมือของคนในชุมชนและให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด หลังจากนั้นทำการสัมภาษณ์ตามแนวทางที่วางไว้ พร้อมกับการสังเกตข้อมูลทางกายภาพ และปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนควบคู่ไปด้วย โดยเริ่มตั้งแต่การสังเกตข้อมูลทางภูมิศาสตร์ ได้แก่ ที่ตั้งหมู่บ้าน การใช้ประโยชน์ที่ดิน สภาพทรัพยากรธรรมชาติ การตั้งบ้านเรือน รวมถึงวิถีชีวิต การผลิต และความสัมพันธ์ของคนในชุมชน

3.4 การตรวจสอบข้อมูล

เมื่อดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ผู้ศึกษาคำเนิการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลในลักษณะ 3 เค้า คือ การนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ ในเรื่องเดียวกันมาเปรียบเทียบกันเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความถูกต้องให้มากที่สุด จากนั้นก็จะนำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบถึงความสมบูรณ์ของข้อมูลว่าครบถ้วนตามประเด็นที่ศึกษาหรือไม่เพื่อที่จะได้ข้อมูลที่ถูกต้องและสมบูรณ์ที่สุด

3.5 การจัดการข้อมูล

การจัดการข้อมูลจะเป็นการเรียบเรียงเชิงพรรณนา โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกต และข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาใช้ในการเรียบเรียงและอภิปรายผลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและสาธารณสุขของชุมชนผู้พวยบ้านรวมมิตร จังหวัดเชียงราย ซึ่งผู้ศึกษาได้ศึกษาคั้งแต่สภาพของชุมชนในอดีต มาจนถึงสภาพชุมชนในปัจจุบัน เพื่อดูถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในชุมชน อันจะเป็นสิ่งบ่งชี้ให้เห็นถึงผลกระทบ

ทางสิ่งแวดล้อมและสาธารณสุขที่เกิดขึ้นจากการอพยพของชาวเขาจากประเทศพม่ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยได้ เพื่อที่จะนำมาใช้เป็นแนวทางในการป้องกันและควบคุมปัญหาต่างๆ ดังกล่าวต่อไป

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจะเป็นการวิเคราะห์เชิงพรรณนา โดยการนำข้อมูล ได้จากการสัมภาษณ์ สังเกต และข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์และอภิปรายผล ซึ่งประเด็นที่ศึกษาส่งผลกระทบต่อทางสิ่งแวดล้อม และสาธารณสุขของชุมชนผู้อพยพบ้านรวมมิตร จังหวัดเชียงราย ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพของชุมชนในอดีตและสภาพของชุมชนในปัจจุบัน แล้วปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นมาเปรียบเทียบกัน เพื่อดูถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของชุมชนที่จะเป็นตัวบ่งชี้ ซึ่งข้อมูลต่างๆจะต้องผ่านการตรวจสอบ เพื่อเชื่อมโยง และความสัมพันธ์ของข้อมูลเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของประเด็นผลกระทบ 3 ตอน ดังนี้

1. บริบทของชุมชน ได้แก่ ลักษณะทางกายภาพ การตั้งถิ่นฐาน ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน ลักษณะทางประชากร สภาพเศรษฐกิจ ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม และลักษณะการเมืองการปกครอง

2. ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม

ปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ปัญหาทรัพยากรป่าไม้ ปัญหาทรัพยากรน้ำ ปัญหาทรัพยากรดิน ปัญหาด้านสังคมจิตวิทยา ปัญหาด้านวัฒนธรรม และปัญหาด้านกฎหมาย

- 3 ผลกระทบทางด้านสาธารณสุข

- 3.1 ปัญหาโรคติดต่อ เช่น สุขภาพอนามัย การลักลอบเข้าเมืองของชนกลุ่มน้อย

- 3.2 ปัญหาค่าใช้จ่ายในการให้บริการ เช่น ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ของหน่วยงานภาครัฐที่ต้องแบกรับภาระเนื่องจาก ชนกลุ่มน้อยที่อพยพเข้ามาอยู่ภายในหมู่บ้านอย่างผิดกฎหมาย

โดยจะทำการศึกษาการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนบ้านรวมมิตร ตั้งแต่ พ.ศ. 2518 ในตัวปัจจัยหลักต้นทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ประเด็นดังนี้

1. การเกิดขึ้นของชุมชน
2. การเข้ามาของรัฐ และการพัฒนา
3. การเข้ามาของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมที่เน้นไปเรื่องการท่องเที่ยว
4. การปรับตัวภายในชุมชนให้เข้ากับกระแสการเปลี่ยนแปลงที่มาจากภาครัฐและเอกชน

5. ผลกระทบที่เกิดขึ้นในทางสังคมที่กระทบกระเทือนต่อสถาบันชุมชน ซึ่งได้แก่ สถาบันครอบครัวและเครือญาติ

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University